

DERLEME

KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN EN AĞIR BİÇİMİ: NAMUS CİNAYETLERİ

Naile BİLGİLİ *

Gülşen VURAL **

Alınış Tarihi:19.01.2010

Kabul Tarihi:13.07.2010

ÖZET

Dünyanın her yerinde namus cinayetleri şiddetin en ağır biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle feodal yapının gücünü koruduğu bölgelerde kadınların namus adına öldürüldüğü bilinmektedir. Bir şiddet biçimi olarak namus cinayetleri, toplumların kültüründen, özellikle değer sisteminden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle namus cinayetlerini daha iyi anlamak için bu cinayetlere yol açan namus kavramının irdelenmesinde yarar vardır. Bu makalede namus anlayışını irdelenmek, namus cinayetlerinin nedenlerini açıklamak ve yapılan bazı çalışma örnekleri ile konuya dikkat çekmek amaçlanmıştır. Ayrıca namus cinayetleri hakkında sağlık çalışanlarının sorumlulukları gözden geçirilmiş ve namus cinayetlerinin önlenmesine ilişkin öneriler tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Namus cinayetleri, kadına karşı şiddet, kadın sağlığı, sağlık çalışanları

ABSTRACT

The Heaviest Way of Violence Against Women: Honor Killings

In all part of the world women face with violence, honor killings are an extreme way of violence. It is known that, especially in the communities that has a feudal system women killed due to honor. Honor killings, as a way of displaying violent behavior, stems from the culture, particularly value system of the societies. Therefore, in order to understand honor killings better, the concept of honor, which underlies them, should be addressed. In this article, various studies attempting to explain honor killings and address the concept of honor are reviewed in order to attract attention to the subject. In addition, the responsibilities of health care workers and some proposals on prevention of honor killings' discussed.

Keywords: Honor killings, violence against women, women health, health care workers

GİRİŞ

Şiddetin kültürel kökleri irdelenirken namus cinayetleri ile karşılaşmaktayız. Bir şiddet biçimi olarak namus cinayetleri, toplumların kültüründen, özellikle değer sisteminden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle namus cinayetlerini daha iyi anlamak için bu cinayetlere yol açan namus kavramının irdelenmesinde yarar vardır. Namus; cinsel davranışa ilişkin gelenek ve göreneklerden kaynaklanır ve kural olarak cinsel sakınmayı gerektirir. Burada kadının evlilikten önce bekâretinin titizlikle korunması önemlidir. Akdeniz ve Ortadoğu kültürlerinde bekâretin normlara uyulmadan yitilmesi (evlilik dışı ilişki, tecavüz gibi), cinayetlere yol açabilmektedir. Kadın, başta kocası olmak üzere baba, oğul ve erkek kardeşin namusunu, adını ve onurunu korumak zorunda olan, onlara ait bir nesne konumundadır. Kadının bu gerekleri

yerine getirmediği durumlarda ahlaki değerler namusun kanla temizlenmesini öngörmektedir (Emery 2003, Sever ve Yurdakul 2001, Amnesty International 1999, İsen 1995).

Namusla ilgili bir başka kavram da şereftir. Genel olarak şeref; bireyin ya da ailenin toplumsal itibarı ya da saygınlığı olarak tanımlanabilir. Geleneksel toplumlarda erkek kendisinin ve ailesinin şerefini ve namusunu korumak zorundadır (Tezcan 2005, Gezik 2003, Sever ve Yurdakul 2001, Tezcan 1999, Baker 1999). Bu düşünce erkeğe erkekçe tutumlar takınma ve erkekçe davranma (çalışma, evin geçimini üstlenme, eş, anne ve kız kardeşleri koruma) rolü yüklerken, kadına da cinsel sakınma (ailenin onayladığı erkekle evlenme, eş ve kardeş dışında başka erkeklerle konuşmama, iletişim kurmama gibi) ve ev işlerinden sorumlu

*Bu çalışma 4. Uluslar Arası Hemşirelik Kongresi'nde panel konuşması olarak sunulmuştur.

**Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi (Doçent. Dr.) e-mail:gvural@gazi.edu.tr

*** Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi (Profesör. Dr.)

rolü yüklemektedir. Erkek, hem kendisinin hem de ailesinin kadın üyelerinin namusunu (cinsel saflığını) korumak zorundadır. Örneğin Arap topluluklarında bekâretini evlilik öncesi koruyamayan bir kız kardeşi cezalandırmayan erkek de toplumsal rolünü yitirmiş olmaktadır (Honor Killings Culture and Society 2004, Emery 2003, Amnesty International 1999). Geleneksel toplumlarda ırzına geçilen, terk edilen, sarkıntılık edilen kadının ailesi bu davranışların intikamını alır. Devletin bu cinayetlere verdiği cezalar aileleri ilgilendirmez. Bu davranışları yapan bireylerin cezalandırılmış sayılabilmesi için taciz edilen kadının yakınları tarafından öldürülmesi gerekir. Tüm bu cinayetler aile yapısından kaynaklanır ve töreseldir (KA-MER 2005, Tezcan 1999, Kardam 1999).

Namus cinayetlerini açıklığa kavuşturmak için incelenmesi gereken kavramlardan bir diğeri de töre'dir. Töre, bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, gelenek ve göreneklerin, ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan yolların bütünü, toplumdaki ahlaki davranış biçimi olarak tanımlanmaktadır. Törelere sapmalar genellikle sert ve acımasız yaptırımları gerektirir (dışlama, öldürme, ayıplama gibi). Ataerkil toplumlarda kadının iffeti, erkeğin namus ve şerefi sayılır. Böylece kadın cinselliğine aşırı derecede bir değer atfedilmiştir (Türkiye Büyük Millet Meclisi 2005, Arın 2001, Kardam 1999, Faraç 1998).

Kadınlar dünyanın her yerinde değişik nedenlerle öldürülmektedir, özellikle feodal yapının gücünü koruduğu bölgelerde kadınların daha çok namus adına öldürüldüğü görülmektedir (Türkiye Büyük Millet Meclisi 2005). Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'nun tahminlerine göre, her yıl dünyada 5000'den fazla kadın aileleri tarafından namus nedeni ile öldürülmektedir. Brezilya, Uganda, Bangladeş, Mısır, Ürdün, Suriye, Hindistan, İsrail, İtalya, Fas, Ekvator, Türkiye ve Yemen gibi ülkelerde sorun ciddi boyutlara ulaşmıştır. Bu cinayetlerin yukarıda sözü edilen ülkelerden daha geniş bir coğrafyayı kapsadığı düşünülmektedir. Sayılan ülkeler namus cinayetlerinin toplumsal bir sorun olarak görülmeye başladığı ve basında haber olarak yansıtılma özelliği kazandığı bölgelerdir. Özellikle Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Asya kıtasının bazı ülkelerinde kadınların namus adına öldürülmesinin cinayet olarak görülmemesi nedeni ile bu tür bilgilere ulaşmak mümkün

olmamaktadır. Namus cinayetlerinin genelde müslüman topluluklarda işlendiği görülmekle birlikte, asıl kökenin ataerkil toplumsal yapıya dayandığı düşünülmekte ve kökenleri İslamiyet öncesi dönemlere kadar uzanmaktadır (Türkiye Büyük Millet Meclisi 2005, Honor Killings Culture and Society 2004, Emery 2003, Sever ve Yurdakul 2001, Amnesty International 1999). Ürdün, Fas, Suriye gibi ülkelerde namus sebebiyle işlenen suçlarda (aile namusunu korumaya yönelik olarak gerçekleştirildiği düşüncesi ile) ceza indirimine gidilmektedir. Bu cinayetlere kurban olma tehlikesi bulunan kadınları korumak amacıyla da her hangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Yemen'de Sanava Üniversitesince yapılan bir araştırma, 1997 yılında 400 kadının namus adına öldürüldüğünü ortaya koymuştur. Mısır'da bu sayı 1995 yılında 52 olarak saptanmıştır. Ürdün'de resmi istatistikler işlenen her dört cinayetten birinin namus'a dayalı olduğunu ortaya koymaktadır (Türkiye Büyük Millet Meclisi 2005, Honor Killings Culture and Society 2004, Emery 2003, Arın 2001, Amnesty International 1999).

Türkiye de namus cinayetlerinin işlendiği ülkelerden biridir. Ataerkil düzene sahip olan ülkemizde de namus cinayetleri önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye kozmopolit bir yapıya sahiptir. Doğu-batı, kırkent arasında kültürel açıdan ciddi farklılıklar söz konusudur (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü 2000). Namus cinayetlerinin işlendiği bölgelerde hala aşiret kuralları geçerli ve törelerin yaptırımları güçlüdür. Sosyo-ekonomik göstergelerin düşük olduğu bu bölgede feodal yapılanma söz konusudur (Türkiye Büyük Millet Meclisi 2005, Tezcan 1999, Kardam 1999). Evlilikler daha çok kan bağına dayalı olarak gerçekleşmektedir. Ortalama evlilik yaşı düşük olup, evlilikler daha çok 15-22 yaşları arasında gerçekleşmektedir. Kadınların eğitimleri de Türkiye geneli ile kıyaslandığında oldukça düşüktür (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 2000).

Günümüzde Güney Doğu Anadolu Bölgesi'nde yaşam koşulları ve aşiret bağlarında bazı değişiklikler olmakla birlikte, hala özellikle kadınlar ve kız çocukları üzerindeki ataerkil baskı mekanizmalarının sürdüğünü söyleyebiliriz. Toplumumuzun büyük bir kesimi namus cinayetlerini onaylamamasına rağmen; bu cinayetleri özendirip, destekleyen ve bu

cinayetleri işleyenleri koruyan sosyo-kültürel bir yapı vardır (Tezcan 2005, Tezcan 1999). Dikkate değer önemli bir nokta da, namus cinayetlerinin artık sadece kırsal kesimle sınırlı kalmayıp, göçler, aşırı kentleşme, köy kent arasındaki yoğun toplumsal hareketlilik ve artan iletişim yoluyla büyük kentlere hatta Almanya, Hollanda, Avustralya gibi ülkelere de taşınmış olmasıdır (Tezcan 2005, Tezcan 1999, GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı 1994). Toplum vicdanını son derece rahatsız eden, kadına yönelik şiddetin uç noktasını oluşturan, kadının yaşam hakkını elinden alan namus gerekçesi ile işlenen cinayetler, üzerinde çok konuşulan bir sorundur. Ancak namus cinayetleri ile ilgili, ülke içindeki yaygınlığı ve dağılımı, altta yatan nedenler, mağdurların ve failerin kimler olduğunu sağlıklı bir şekilde ortaya koyan resmi kayıtlar ve araştırmalar sınırlıdır. Yapılan incelemeler sonucunda 1994-99 yılları arasında namus cinayeti grubuna girecek 15 olaya rastlanmıştır. Bu sayı yalnızca kentlerde gerçekleşen ve basına yansıyan olayları kapsamaktadır (Türkiye Büyük Millet Meclisi 2005, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 2000).

Urfa ve Batman'da 2000 yılının başında kadın intiharlarının arttığı dikkati çekmektedir. Bu intiharların bir kısmının namus nedeni ile gerçekleştiği, namus nedeni ile kadının intihara ailesi tarafından zorlandığı düşünülmektedir. İntihar eden kadınların özellikleri incelendiğinde; 15-24 yaşlarında oldukları, zorla evlendirildikleri, evliliklerinde resmi nikâh yapılmadığı, okula gönderilmedikleri, kız çocuk olarak yetişkin sorumluluğu taşıdıkları görülmektedir (KA-MER 2005, Kardam 2005).

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu ve Nüfus Bilim Derneği tarafından Türkiye'de Namus Cinayetlerinin Dinamikleri (2005) isimli niteliksel çalışma dört ilde (İstanbul, Şanlıurfa, Adana ve Batman) gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmaya göre toplumumuzda, namus anlayışı sosyo-demografik özelliklere göre değişiklik göstermektedir. Kırsal kökenli, aşiret ve akrabalık ilişkileri güçlü olan aileler, kente göç etseler bile geldikleri yöre ile bağlantıları devam etmektedir. Bu ailelerde namus, insanların uğruna öldürülebileceği önemli bir değerdir. Çalışmanın bir diğer önemli bulgusu da namusun; kadın, kadın cinselliği ve kadın bedeni üzerinden kontrol edilmesi biçiminde algılanmasıdır. Kadın bedeni üzerinden algılanan

namus, kadınların günlük yaşam pratikleri, eğitim, çalışma, evlenme, bekâretin önemi, sadakat, istediği erkekle evlenme, sevdiği kişiye kaçma, boşanma gibi konular üzerinden ifade edilmiş ve kadınlara daha pasif erkeklere daha aktif bir toplumsal rol yüklenmiştir (Kardam 2005).

Bu konu ile ilgili Sır (<http://www.voanews.com/turkish/archive/2005-10/2005-10-24-voa14.cfm>) tarafından yapılan bir çalışmada namus nedir sorusuna katılımcıların %32.9'u karım, bacım, annemdir yanıtını vermiştir. Töre nedir sorusuna katılımcıların %57.2'si atalarımızın koyduğu kurallardır yanıtını vermiştir. Kadının görevi nedir sorusuna ise, katılımcıların %49.9'u cinsel saflığını korumaktır yanıtını vermiştir. Namus'u korumak kimin görevidir sorusuna katılımcıların %23.9'u babanın, ağabeyin, %21'i ise ailedeki tüm erkeklerin görevidir yanıtını vermiştir. Namussuzluk ise katılımcılar tarafından kadının zina yapması, bekâretini kaybetmesi, açık gezmesi (kısa kollu elbiseler giymesi, kısa etek giymesi), erkeklerle konuşması, ailenin istemediği kişi ile evlenmesi olarak ifade edilmiştir. Ayrıca araştırmaya katılanlar namusla ilgili olaylarda kulak kesme, burun kesme, saç kazıma gibi cezalandırma yöntemlerini de önermişlerdir. Katılımcıların %64'ü bu cezayı verecek kişinin kadının kocası olması gerektiğini belirtmişlerdir. Namus cinayetlerini daha çok eş, baba, eski eş, kardeş ve diğer akrabalar gerçekleştirmektedir. Böyle bir durumda boşanmayı bir çözüm olarak görenler ise yalnızca %25 düzeyinde kalmıştır.

Kadın Dayanışma Merkezi'nin (KA-MER) yaptığı bir çalışmanın sonuçları da namus cinayetleri ile ilgili önemli bilgiler içermektedir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre; kadınların ve/veya ailelerin eğitim ve ekonomik düzeyleri düştükçe fiziksel şiddet ve namus cinayetlerinin yaşanma sıklığının arttığı görülmektedir. Üç yıl içinde, namus nedeni ile işlenecek bir cinayete kurban edilme tehlikesi yaşayan ve KA-MER'e başvuran toplam 85 kadından 41'inin evli, bu kadınlardan 23'ünün resmi nikâhının olmadığı tespit edilmiştir. Bu kadınların yaş dağılımına bakıldığında; %34'ü 20 yaş ve altı, %57'si 21-35 yaşları arasındadır. 35 yaş üstü kadınların oranı ise %8 civarındadır. Kadınların %46.5'i okula hiç gitmemiş olup, %16.5'i kendi çabaları ile okuma yazma öğrenmişlerdir. 85 kişiden 14'ü (%16.5) lise, sadece 2'si yüksekokul mezunudur. KA-MER dünyanın her yerinde farklı statüden

kadınların şiddet yaşadığını ancak şiddetin eğitimsizlik, yoksulluk, savaş, göç, dilden kaynaklı iletişimsizlik gibi durumlarla bağlantılı olarak tür ve sayı açısından farklılaştığını ifade etmektedir (KA-MER 2005).

Ülkemizde Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Töre ve Namus Cinayetleri Araştırma Komisyonunun isteği üzerine Emniyet Genel Müdürlüğünün 81 İlde işlenen cinayetler içinde namus ve töre cinayeti olarak değerlendirilen cinayetleri incelemiştir. 2000-2005 yılları arasında kapsayan bu incelemede töre ve namus nedeni ile 1091 cinayet olayının meydana geldiği görülmüştür. Cinayetlerin işlendiği bölgelere bakıldığında Marmara ve Ege Bölgelerinin ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir. Şüpheli ve mağdurların doğum yerlerine bakıldığında Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinin ilk sırada yer aldıkları görülmektedir. Cinayetten şüpheli erkeklerin yaşları incelendiğinde %22'si 19-25 yaşlarında olup, 18 yaşından küçük çocukların oranının yüksekliği dikkat çekicidir (%9). Mağdur kadınlar incelendiğinde %20 oranıyla 19-25 yaş arasında yer aldıkları, bunu 26-30 yaş grubu kadınların (%19) izlediği tespit edilmiştir (Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma Komisyonu 2005).

Kadınların namus cinayetine kurban gitmelerinin başlıca nedenleri (Türkiye Büyük Millet Meclisi 2005, KA-MER 2005, Honor Killings Culture and Society 2004, Emery 2003, Sever ve Yurdakul 2001, Amnesty International 1999, Tezcan 1999, Kardam 1999, Faraç 1998).

-Kızın, ailesinin isteği dışında birisiyle duygusal ilişkiye girmesi, flört etmesi,

-Evlilik dışı gebelik ve bebek doğurma,

-Genç kadının kocasını terk edip başkasıyla kaçması,

-Kızın ailesinin onaylamadığı bir gence sevdalanması,

-Kızın sevdiği gençle evlenmek için evden kaçması,

-Kadının paralı seks yapması, nikâhsız bir erkekle beraberlik yaşaması olarak sıralanabilir.

Özetle; Türkiye'de kadına yönelik şiddetin ve namus cinayetlerinin nedeni olarak gösterilebilecek faktörlerin içinde ataerkil yapı ve değerler, hiyerarşi ve geleneksel değerlere itaati öngören yapı ve kültürün yaygınlığı sayılabilir (Türkiye Büyük Millet Meclisi 2005, KA-MER 2005, Sever ve Yurdakul 2001, Kardam 1999, Faraç 1998).

Töreleri insan yaşamının önüne geçiren nedir? Bir baba kızını nelerden etkilenerek

öldürüyor? Bir anne nasıl oluyor da kızının öldürülmesine sessiz kalabiliyor ve bazen karara katılabiliyor? Bir erkek kardeş hangi baskılar altında cinayet işleyebiliyor. Bu soruların yanıtı toplumda var olan sert ve acımasız törelerdir (Kardam 2005, KA-MER 2004a, KA-MER 2004b, Faraç 1998). Törelerin yaptırımları ayıplama ve dışlamadır. Töre nedeni ile kız kardeşini öldüren genç bir erkek cinayet işleme nedenini şöyle açıklamaktadır: "Kız kardeşimin bir erkekle beraber olduğunu herkes biliyordu. İnsan içine çıkamıyorduk. Bizi görenler önce namusunuzu temizleyin" diyorlardı (Faraç 1998). Törelerin, aşiretlerin ve geleneklerin yasası mevcut yasaların üzerindedir (KA-MER 2004b). Ülkemizde bu sorunlara yakın zamana kadar devletin yaklaşımı yetersiz kalmış, yasalar kadın erkek eşitsizliğini pekiştiren yönde düzenlenmiş ve uygulanmıştır. Eski Türk Ceza Kanunu kadının toplumsal kimliğini aile temelinde ele aldığı için namus cinayetlerine karşı hoş görülmesi yaklaşmaktaydı. Türkiye'de planlı cinayet ceza artırımına neden olurken, namus cinayetlerinde (planlı cinayet olmasına rağmen) bu durum dikkate alınmamaktaydı. Eski Türk Ceza yasası bu tür olaylarda ağır tahrir olduğunu varsayıp ceza indirimini uygulamaktaydı. Cinayetler çocuk yaştaki erkeklere işletilerek ceza indirimine gidilmekteydi. Yeni Türk Ceza Kanununda namus cinayetlerine uygulanan ceza indirimini kaldırılmış olup, bu tür suçları işleyenlere daha ağır cezalar verilmektedir. Ancak yasal mevzuatta değişiklikler yapılmış olsa da, uygulamada toplumsal zihniyet dönüşümünün tam olarak sağlandığını henüz söylemek mümkün değildir (Saruhan 2005, Bozkurt 2003).

Töre adına yapılan şiddet içerikli uygulamalar insan hakları evrensel beyannamesine, kadına karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi sözleşmesine aykırıdır. 1999 yılında Dünya Sağlık Asamblesi, hükümetlerin kadın ve kız çocuklarına karşı cinsiyete bağlı şiddet uygulamalarından kaçınmaları ve bu uygulamaları engellemeleri gerektiğini vurgulamıştır. Türkiye'nin CEDAW (The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women) (<http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw.htm> 2007) ve Pekin artı beş konferansında kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve Avrupa Konseyinin namus cinayetlerini ortadan kaldırma kararlarına uyma taahhütlerine rağmen bu eylemleri durdurmak için aldığı önlemlerin

yeterli olduğu söylenemez (Girard 2000a, Girard 2000b, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü 2000).

Sağlık Çalışanları ve Namus Cinayetlerine Yaklaşımları

Türkiye de tıp uzun yıllar kendi ataerkil kurumsal yapısının içinde kadına yönelik şiddeti ciddi anlamda ele almamış. Kadın yalnızca doğurganlığı ile tıbbın içinde yer aldı. Yıllarca Türkiye’de kadına yönelik verilen en belirgin hizmet Ana Çocuk Sağlığı hizmeti idi. Son yıllarda ülkemizde sağlık çalışanları kadın sağlığına artan bir önem vermekte özellikle cinsiyet ayrımı, şiddet, töre ve namus cinayetlerine karşı güç birliği oluşturmaktadır (Büken 2006). Lisans ve yüksek lisans derslerinde kadın konusu ayrıca ele alınmakta, yüksek lisans ve doktora tez konularında kadın çalışmalarına yer verilmektedir. Özellikle son yıllarda kadına yönelik şiddet, töre ve namus cinayetleri hemşirelik okullarında seminer konusu olarak işlenmekte ve tez çalışmalarına konu olmaktadır. Böylece sağlık çalışanlarının bu konularda bilinçlenmesi ve konunun önemini kavrayarak toplumsal sorunların çözümünde söz sahibi olmaları hedeflenmektedir.

Geçmişte sağlık çalışanları kadına yönelik şiddetin bir boyutu olan kızlık zarı incelemelerinde de yer alabilmekteydiler (Gürsoy 2003, Şahinoğlu 1999). Bekâret incelemesi her hangi bir nedenle hymen’in bütünlüğünün bozulduğundan (istemsiz cinsel ilişki, tecavüz gibi) şüphe edilen durumlarda yapılmaktaydı. Bekâret incelemesi kişisel ve kurumsal düzeyde kadın bedeninden sorumlu kılınanlar (babalar, eşler, eğitim kurumları) tarafından yaptırılmaktaydı. Bekâret incelemesi daha çok adölesan dönemdeki kızlara uygulandığı için olayın travmatik etkisi bu grupta daha da şiddetli olmaktadır. Sağlık ekibi örselenmiş kadını ele almak bir yana “bekâret denetimi” gibi bir uygulama ile şiddeti bizzat uygulayan konumunda yer alabilmekteydi. Kızlık zarı incelemesi, kadın doğum hekimleri ve ebeler tarafından yapılabilmekteydi, hemşireler de bu muayenelerde bulunabilmekteydiler (Gürsoy 2003, Şahinoğlu 1999). Yeni Türk Ceza Kanununda yetkili hâkim ve savcı kararı olmaksızın kızlık zarı incelemesinin yapılması cezai işlem gerektirmekte ve kişinin rızası olmadan bu işlem yapılamamaktadır (Özmen 2008).

Namus Cinayetlerinin Önlenmesine Yönelik Genel Öneriler

Namus cinayetlerinin toplumsal düzeyde önlenmesinde en önemli nokta eğitimidir. Bu konu eğitim kurumlarında, medyada her fırsatta ele alınmalıdır. Kadınların statülerinin yükseltilmesi ve her alanda erkeklerle eşit haklara sahip olmaları sağlanmalıdır. Ayrıca kadının istediği erkekle evlenmesi ve evlilik dışı ilişkide bulunmasının cezasının ölüm olmadığına topluma anlatılması, namus cinayetine uğrayacağı düşünülen kadınların koruma altına alınması gerekmektedir. Namus cinayetlerini toplum hoş görmemeli, kınmalıdır. Öldürülen kadınlar kadar öldüren çocuk yaştaki erkekler de bu olayın mağduru konumunda oldukları için cinayeti işleyen erkeklerin özel rehabilitasyon merkezlerinde tedaviye alınmaları sağlanmalıdır. Namus cinayetleri mağduru olabilecek kadınlar genellikle karakollarda gerekli işlemler yapıldıktan sonra evlerine gönderilmekte ve evlerine gönderilen bu kadınlar bir süre sonra öldürülmektedirler. Bu vakaları evlerine yollamak en önemli ihmaldir. Bu kadınların ailelerinden uzakta özel merkezlerde koruma altına alınmaları gerekmektedir (Sever ve Yurdakul 2001, Arın 2001). Güvenlik güçleri namus cinayetleri konusunda duyarlı hale getirilmeli, suçluların takibi ve bulunması konusunda eğitilmelidir. Güvenlik güçleri namus cinayetinden önceden haberdar oldukları durumlarda öldürülecek kişiyi ailenin kontrolünden almalı, devlete ait bir kuruma yerleştirilmesini sağlamalıdır.

Olayın önlenmesi, sosyo-ekonomik yönden gelişmişlik ve az gelişmişlik bağlamında da ele alınmalıdır. İşsizlik azaltılmalı, yaşam koşulları iyileştirilmelidir. Herkesin eğitim, istihdam, adalet, güvenlik ve sağlık gibi temel hizmetlerden etkin bir biçimde yararlanabilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca kadın-erkek tüm bireylerin kendi cinsellikleri üzerinde söz sahibi olmalarına olanak sağlanmalıdır. Herkes yaptığı fiillerden sadece kendisi sorumlu olmalıdır. Kadının da bir insan olduğu, mutluluk veya mutsuzluğu kendisinin takdir edebileceği, evlenmek için istediği erkeği seçmekte özgür olduğu, cinsel seçiminde karar verme hakkı olduğu ve bu karara saygı gösterilmesi gerektiği bilinci yerleştirilmelidir. Ayrıca kadının evleneceği erkeği seçmesinin, zina yapmasının cezasının ölüm olmaması gerektiği anlatılmalıdır.

Sonuç olarak; ciddi bir problem olan namus cinayetlerinin önlenmesinde çok yönlü

yaklaşımlar önem taşımaktadır. Bunlar; özellikle kadının bir cinayete kurban gitmesinin engellenmesine yönelik çalışmalar ve daha uzun dönemde, kişilerin ve kurumların çeşitli biçimlerde güçlendirilmesine yönelik programları kapsayan çalışmalardır. Namus cinayetlerinin uzun dönemde ortadan kalkmasını sağlayacak çalışmalarda, çeşitli mesleklerden kişilere (öğretmenler, hukukçu, imam, polis,

psikolog, sosyal hizmet uzmanı gibi), ve özellikle farklı çalışma alanlarında toplumla yakın temas halinde hizmet veren sağlık çalışanlarına bu bağlamda önemli görevler düşmektedir. Sağlık çalışanları gerek çalışma alanlarında gerekse sivil toplum kuruluşları ve çeşitli kadın kuruluşları aracılığı ile toplumun bu konuda bilinçlendirilmesinde ve duyarlılık oluşturulmasında aktif rol alabilirler.

KAYNAKLAR

.....The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women: Overview of the Convention (2007).

<http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw.htm> (erişim: 06.06.2007).

Amnesty International (1999). Pakistan Honour killings of girls and women. web.amnesty.org/library/Index/engASA330181999-70k (erişim: 02.07.2007).

Arin C (2001). Femicide in the name of honor in Turkey. *Violence Against Women* 7; 821.

Baker NV Gregware PR Cassidy MA (1999). Family killing fields: honor rationales in the murder of women. *Violence Against Women*. The online version of this article can be found at: <http://vaw.sagepub.com/cgi/content/abstract/5/2/164> (erişim: 14.09.2006).

Bozkurt İ (2003). Tarih Boyunca Aşiretçilik ve Şanlıurfa Aşiretleri, İmaj Ofset, Adana.

Büken ÖN, Sahinoglu S (2006). Violence against women in Turkey and the role of women physicians. *Nurs Ethics* 13(2):197.

Emery J (2003). Reputation Is Everything Honor Killings Among the Palestinian. Redrived 10 June 2005, from:

<http://www.worldandi.com/newhome/public/2003/may/clpub.asp>. (erişim: 04.03.2006)

Faraç M (1998). Töre Kısılcısında Kadın, Çağdaş Yayınları, İstanbul.

Gezik E (2003). Şeref, Kimlik ve Cinayet, Namus Üzerine Bir Araştırma, Kalan Yayınları, Ankara.

Girard F (2000a). Beijing plus five: IWHC's analysis of negotiations and final 'Further Actions Document.

<http://www.iwhc.org/uploads/FurtherActions.pdf> (erişim: 14.09.2006).

Girard F (2000b). Beijing plus five: Sexual and reproductive rights are here to stay. <http://www.iwhc.org/index.cfm?fuseaction=page&pageID=86> (erişim: 14.10.2007).

Gursoy E (2003). Kadına Yönelik Şiddet ve Hekimlik Sempozyumu Bildiri Kitabı, Tabip Odası Yayınları, Ankara.

Honor Killings Culture and Society (2004). Honor Killings. www.eruditiononline.com/01.04/honor_killings.htm (erişim: 14.04.2007).

İsen GB (1995). Saldırganlık Kuramları ve Basında Cinayet Haberleri. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

KA-MER (2004a). Alışmayacağız: Namus Adına İşlenen Cinayetler 2003 Raporu, Yayıncılık Matbaacılık, Diyarbakır.

KA-MER (2004b). Keşke Dememek İçin, Namus Adına İşlenen Cinayetler 2004 Raporu, Bardan Matbaası, Diyarbakır.

KA-MER (2005). Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgeleri'nde "namus" kisvesi altında işlenen cinayetler ile mücadelede kalıcı yöntemler geliştirme projesi" 2005 raporu.

<http://www.kamer.org.tr/rapor/2005NCRapor.doc> (erişim: 10.05.2006).

Kardam F (1999). Töre Cinayetleri Üzerine Bazı Düşünceler Töre Cinayetleri- Panel Bildiri Kitabı, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

Kardam F (2005). Türkiye'de Namus Cinayetlerinin Dinamikleri: Eylem Programı İçin Öneriler Sonuç Raporu, I. Baskı, Koza Yayınevi, Ankara.

Özmen R (2008). Türk Ceza Kanunu. Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Sahinoglu PS (1999). The question of the virginity test in Turkey. *Bioethics* 13 (July): 256-261.

Saruhan Ş (2005). TCK Kadınlara Neler Getiriyor?, CKD Yayınları, Ankara.

Sever A, Yurdakul G (2001). Culture of honor, culture of change a feminist analysis of honor killings in rural Turkey. *Violence Against Women* 7 (9): 964-998.

Tezcan M (1999). Ülkemizde Aile İçi Töre ya da Namus Cinayetleri. Töre Cinayetleri- Panel Bildiri Kitabı, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

Tezcan M (2005). Namus Cinayetleri. http://www.1001kitap.com/Bilim/Mahmut_Tezcan/turk_ailesi_antropolojisi/aile19_namus.html. (erişim:04.03.2006)

Töre cinayetleri hala destek görüyor (2005) Aytekin Sır ile söyleşi

Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma Komisyonu (2005) Töre ve Namus Cinayetleri. Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma Komisyon

Raporu.

http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tbmm_basin_a ciklamalari

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (2001). Pekin +5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Belgesi & Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu, Ankara.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (2000). Batman'da Artma Eğilimi Gösteren İntihar Olaylarının İncelenmesi Raporu, Ankara.

Türkiye Kalkınma Vakfı (1994). GAP Bölgesinde Kadının Statüsü ve Kalkınma Sürecine Entegre Edilmesi Araştırması. GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Ankara.